

Списание СПОРТ • НАУКА • ОБРАЗОВАНИЕ
Издание на Педагогическия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Journal SPORT • SCIENCE • EDUCATION
Edition of the Faculty of Education of St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

Том 1 / Книжка 1 (2025)

ISSN 3033-2284 (Print)
????-???? (Online)

Volume I / Issue 1 (2025)

DOI:

ИЗБОРЪТ НА ПРОФЕСИЯ – УЧИТЕЛ ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ

Иванка Стоянова*, Ралица Кунчева**

CAREER CHOICE – PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHER

Ivanka Stoyanova*, Ralitsa Kuncheva**

Abstract: This study aims to identify the factors influencing the choice of profession as a Physical Education and Sports Teacher, as well as the degree of satisfaction among students pursuing this career path. The paper presents a theoretical analysis and empirical research based on a survey of students majoring in Pedagogy of Physical Education. The survey included 86 distance-learning students from the 1st to the 4th year of study. The findings indicate that the profession of Physical Education and Sports Teacher is highly attractive and desirable among young people, with many choosing it immediately after completing secondary education. Students expressed a high level of satisfaction with their career choice and highlighted a set of personal qualities they believe contribute to successful professional fulfillment.

Keywords: physical education and sports teacher; satisfaction, profession, students.

ВЪВЕДЕНИЕ

Професията е вид специализирана трудова дейност – съвкупност от способности, познания, действия, която може да бъде придобита чрез подготовка и професионално образование. Изборът на професия е сложен процес, който се определя от различни социални, културни и психологически фактори (Richardson, Watt, 2016; Spittle et al., 2009). С. Боева (2018) определя професионалния избор като „сложен, отговорен и много съществен момент в живота на всеки човек“, тъй като „през по-голямата част от съзнателния си живот човек е свързан с практикуваната от него професия“ (Боева, 2018: 7). Професията е определяща за начина на живот и социалното благополучие на индивида и често, подбрана още в младежките години, се упражнява до края на професионалната кариера.

* **Иванка Стоянова** – докторант към катедра „Теория и методика на физическото възпитание и спорт“, Биологически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. E-mail: vanq@uni-plovdiv.bg

** **Ралица Кунчева** – главен асистент, д-р, катедра „Теория и методика на физическото възпитание и спорт“, Биологически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. E-mail: ralitsa.kuncheva@uni-plovdiv.bg

Високото ниво на удовлетвореност от професионалния избор влияе върху ефективността и повишава качеството на обучение и бъдещата професионална реализация. Отношението на студентите към курса на обучение и професионалното им формиране представлява ключов инструмент за оценка на степента на удовлетвореност от изпълнението на техните очаквания. Това включва оценка на предоставените възможности, ограниченията, опита и размислите, които се предлагат в хода на учебния процес. Широко известно е, че кариерата на професионалните учители включва няколко етапа и подготовката за това професионално развитие, което започва в университета (Mäkelä, Whipp, 2015; Woods, Lynn, 2014).

Проучване на някои автори (Lyons et al., 2010; Nauta, 2007) показва, че удовлетвореността от професионалния избор е свързана с по-голяма вероятност студентът да не се откаже от обучението и да се подготви за работа по избраната специалност. След началото на своето обучение студентите трябва да демонстрират нарастваща мотивация към избраната от тях професионална област. Въпреки това, поради влиянието на различни вътрешни и външни фактори, мотивацията може да претърпи развитие в различни посоки – както към увеличаване, така и към намаляване. По този начин, дори по време на обучението си, студентите могат да изпитват както удовлетворение, така и неудовлетворение от своя професионален избор. Това е резултат от техния практически опит, който им позволява да определят потенциалните предимства на професията, да изразят удовлетворение от перспективите за постигане на кариерни цели и да оценят общото си усещане за удовлетвореност или разочарование от направения професионален избор (Cunningham et al., 2005). Има данни, че в хода на обучението професионалните очаквания на студентите, удовлетвореността им от избраната професия и намеренията им да следват конкретен професионален път намаляват. Освен това студентите показват по-ниска академична мотивация (Brouse et al., 2010). Това показва, че академичната среда като част от организационната среда може да засили или отслаби самоопределянето на студентите по отношение на избраната от тях професия. Различните учебни преживявания и удовлетвореността или неудовлетвореността от тях могат да мотивират студентите да се отдадат по-сериозно на професията си или да преразгледат кариерните си цели (Pociūtė et al., 2012).

Важно е да се анализира по време на периода на обучение как студентите възприемат взаимодействието с академичната среда, за да се проучи нивото на удовлетвореност от тяхното обучение. Удовлетворението от избора на професия играе ключова роля за ефективното обучение (Sinclair, 2014). Поради това, изследванията, насочени към удовлетвореността на студентите, могат да разкрият важни аспекти на академичната среда, които влияят положително или отрицателно върху решимостта на индивида да избере учителската професия. Тези проучвания могат да допринесат за разработването на стратегии за подобряване на качеството на обучението на бъдещите учители, като се стремят да удовлетворят техните очаквания и да засилят тяхната мотивация и самоопределение в професионалния избор. Следователно за висшето учебно заведение е от съществено значение не само да привлече студенти към професията на учителя по физическо възпитание и спорт, но и да поддържа мотивацията за този професионален избор по-време на учебния процес. Въпреки, че някои изследвания (Pociūtė et al., 2012) показват, че удовлетвореността на студентите не се променя значително при сравняване на първата и четвъртата година на обучение, това изисква допълнително проучване, тъй като самата област на обучение може да му повлияе. Вилкесман и колектив (Wilkesmann et al., 2012) установиха, че областта на обучение и професионалната ориентация влияят по различен начин върху вътрешната и външната мотивация.

Академичната мотивация е важна концепция в образованието, тъй като генерира мотивационни резултати. Според изследователите концепцията за мотивация има многопластова, некогнитивна психосоциална структура, докато академичната мотивация е по-специфична концепция, свързана с умения за креативно мислене и учебни умения, удовлетвореността на учениците от училище, както и причините за тяхното присъствие в училище и изпълнението на домашни задачи. Тяхното представяне е свързано с когнитивни, поведенчески и афективни учебни фактори (Vallerand et al., 2008).

Концепцията за мотивация се дефинира като „процес, при който се стартира и поддържа директна целева дейност“ (Pintrich, Schunk, 2002) или „създаване на ситуация или всички фактори, определящи степента на желание за участие в дадена дейност“. Концепцията за мотивация се определи като „производство на енергия, необходима за академични дейности“ (Bozanoğlu, 2004).

Комплексният анализ на тези променливи може да помогне за повишаване на качеството на обучението, което е един от ключовите фактори за осигуряване на развитието на мотивацията на студентите в положителна посока при избора на професия.

Целта на настоящото изследване е да установи степента на удовлетвореност и факторите определящи избора на професия – учител по физическо възпитание и спорт.

За реализирането на целта са поставени следните задачи:

1. Да се проучи удовлетвореността на студентите от избора на професията „учител по физическо възпитание и спорт“.
2. Да се определят факторите определящи професионалния избор на студентите.
3. Да се проучи как академичната мотивация и обучението влияят върху избора на професия.
4. Да се изведат изводи от проучването.

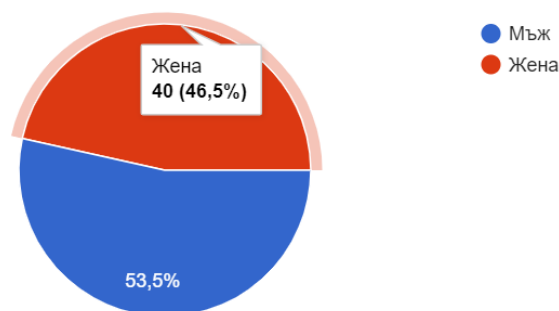
МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящото изследване са включени 86 студенти, задочна форма на обучение от 1, 2, 3 и 4 курс на специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание“, които се обучават за учители по физическо възпитание и спорт в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Изследването се проведе през месец септември 2024 г. За реализиране на изследователската дейност е разработена анкета, предоставена за попълване от респондентите. За по-голяма достоверност на получените резултати анкетата е предвидена за анонимно попълване.

РЕЗУЛТАТИ

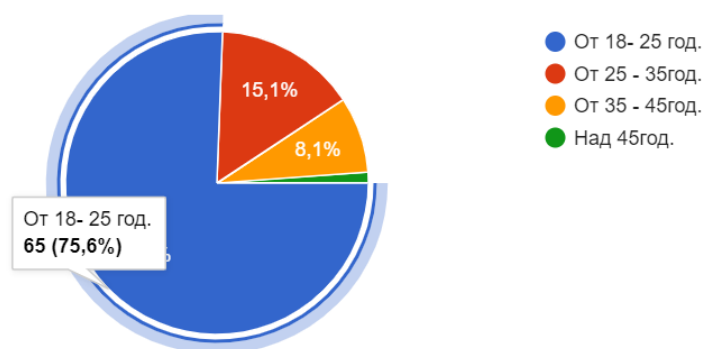
Според В. Маргаритова (2020б): „С анализирането на връзките и зависимостите между изследваните явления и процеси, се разкриват и изучават закономерностите в състоянието и развитието им“.

Резултатите показват, че професията на учителя по физическо възпитание и спорт се избира от представителите и на двата пола. Това може да се установи от графиката на фиг. 1., която отразява разпределението на респондентите според техния пол:

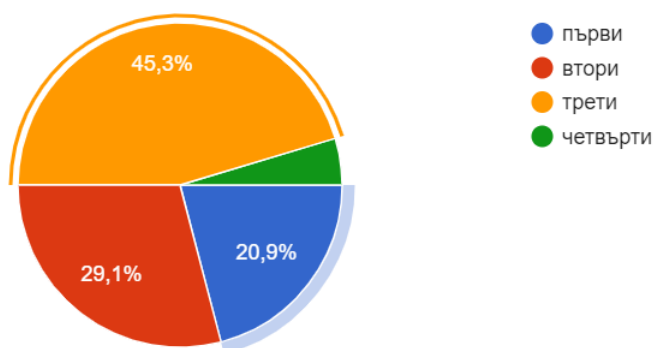

Фигура 1. Разпределение на изследваните лица по пол

Емпиричните резултати от изследователската дейност посочват, че 53,5 % от анкетираните лица са представители на мъжкия пол, а 46,5 % са представители от женския пол (фигура 1). Резултатите разкриват, че професията „учител по ФВС“ е еднакво желана и популярна и при двата пола.

Фигура 2. Разпределение на респондентите по възраст

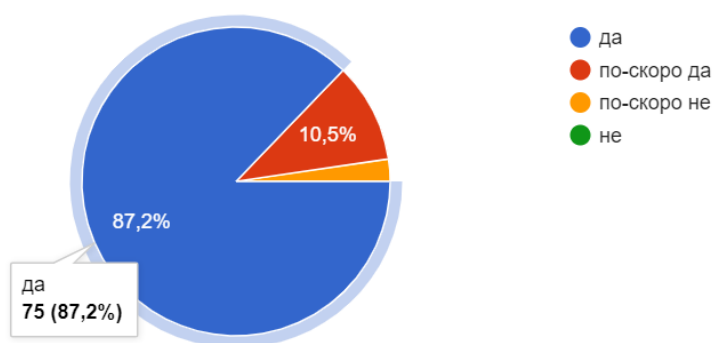

Фигура 3. Разпределение на респондентите в курс на обучение

При разпределението на респондентите по възраст от фигура 2. може да се установи, че професията „учител по физическо възпитание и спорт“ е харесвана от младите хора. Тя е избрана предимно от студенти, които са на възраст 18–25 години. Техният дял възлиза на 75,6% от изследваните лица. Делът на студентите, чиято хронологична възраст е 25–35 г. представлява 15,1%, а възрастта над 45 г. е посочена само 4 (4,7%) от респондентите. Възрастовата динамика при този професионален избор създава оптимистични прогнози за развитието на тази професия. Данните посочени на фигура 3., 20,9% от студентите, които се обучават, са в първи курс, 29,1% са във втори и 45,3% са в трети курс на тази специалност, а възрастовият диапазон е 18–25 години.

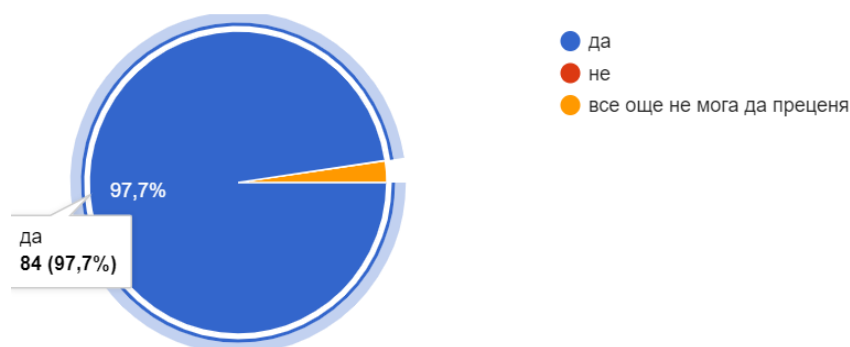
Тези факти пораждаат размисли в няколко направления: възможно е професионалният избор на студентите да е вдъхновен от положителния пример на учителите си по физическо възпитание и спорт; студентите може да са мотивирани от любовта си към децата и желанието за работа с тях; изборът на професия може да е резултат от процес на себепознание, който разкрива личностни качества, подходящи за учителската професия; или да е продиктуван от интереси в областта на физическото възпитание и спорта. Независимо кой от тези фактори е повлиял на избора ключова роля за успешното усвояване на професията имат увереността и удовлетвореността от направения избор.

Това насочва вниманието към проучване на степента на удовлетвореност на студентите от професионалния им избор. Към тях е зададен въпросът: „Удовлетворени ли сте от направения професионален избор?“.

Фигура 4. Удовлетвореност от професионалния избор

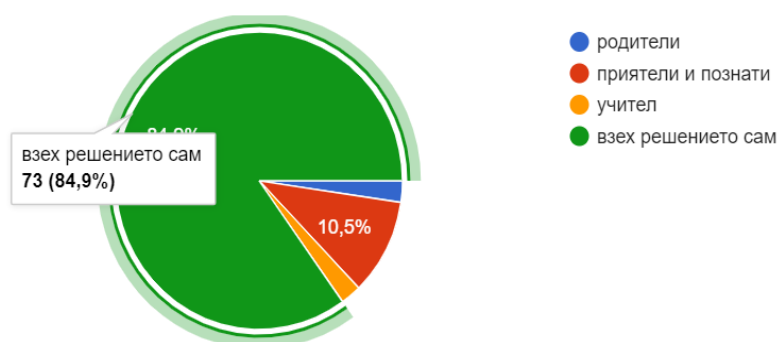
На фигура 4. са отразени резултатите от анкетираните студенти и направеният от тях избор. Най-голям процент – 87,2% (75) изразяват пълна удовлетвореност от направения професионален избор. На второ място е отговорът „по-скоро да“ 10,5% , това са студенти, които се съмняват в своя професионален избор и 2,3% (2) са посочили „по-скоро не“, много е незначителен дялът на тези, които не са доволни от своя избор. Удовлетвореността от професионалния избор след първата година от обучението е знак за добре обмислени мотиви.

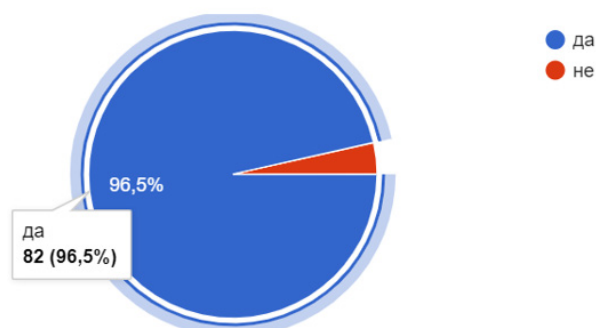
Фигура 5. Считате ли, че сте избрали специалността, която отговаря на Вашите изисквания и способности?

Въпросът, отразен на фигура 5. цели да проучи самоосъзнаването и самонасочването на студентите относно техния избор на специалност. Отговорите ще могат да разкрият какво е нивото на удовлетвореност на студентите от избраната специалност, способността им да идентифицират своите интереси и умения и да определят възможните несъответствия между личните качества и изискванията на специалността. 97,7% от анкетираните студенти са отговорили положително, което показва, че избраната специалност е в съответствие с техните интереси и способности.

Анализирайки отговора „взех решението сам“ в контекста на въпроса „Кой ви насочи към избраната специалност?“, можем да определим степента на самостоятелност и независимост на студентите при вземането на решения относно тяхното образование и избора на професия. Самостоятелното вземане на решение за избора на специалност (84,9%), може да означава следното: личен интерес, мотивация, способност за оценка на личните интереси и умения, студентите имат добро самоосъзнаване и активно търсят информация за своите възможности (фигура 6.).

Фигура 6. Кой ви насочи към избраната специалност?

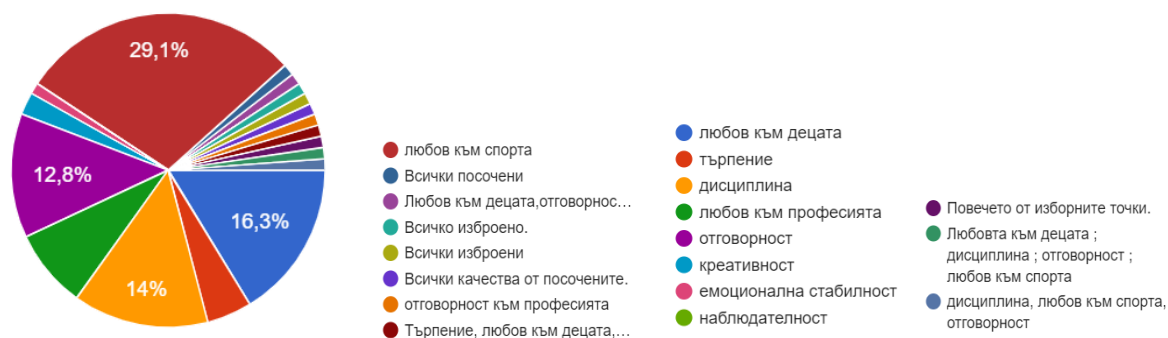

Фигура 7. Искате ли да работите като учител по физическо възпитание?

Въпросът „Искате ли да работите като учител по физическо възпитание?“ (фигура 7.), цели да се установи степента на желание сред студентите, да се реализират като учители по физическо възпитание и спорт. 96,5% от анкетираните декларират желание да работят по професията, високият процент положителни отговори разкрива желанието и мотивацията да работят в тази област, удовлетвореността от избраната специалност и перспективите за професионално развитие.

Изборът на професия се свързва и с наличието на комплекс от професионално значими качества за нейното практикуване. Това привлича изследователския интерес към оценката, която студентите правят за своите собствени качества, които биха допринесли за успешната им реализация в учителската професия.

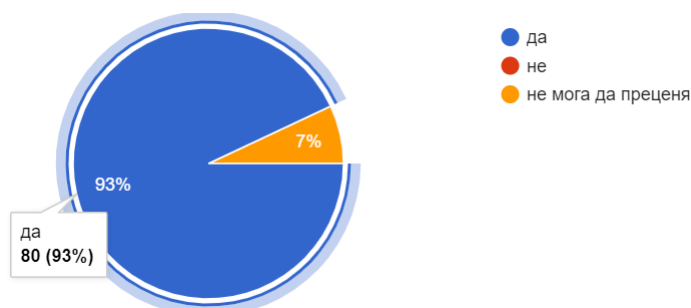
На студентите е зададен въпросът „Кои Ваши качества биха способствали, за да се реализирате успешно като учител по физическо възпитание?“ (фигура 8.). Те имат възможност да посочат повече от едно свое качество. На базата на получените отговори, може да се формулира скала за качества, която да допринесе за успешната реализация в професията „учител по физическо възпитание“.

Фигура 8. Кои Ваши качества биха способствали, за да се реализирате успешно като учител по физическо възпитание?

Данните, отразени на фигура 8. показват комплекс от качества, подпомагащи реализирането на учителската професия. Според тази норма първите 5 позиции отразяват следните качества:

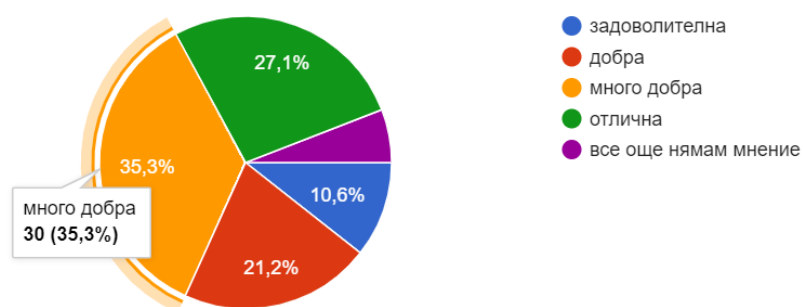
1. 29,1% любов към спорта;
2. 16,3% любов към децата;
3. 14,0% дисциплина;
4. 12,8% отговорност;
5. 8,1% любов към професията.

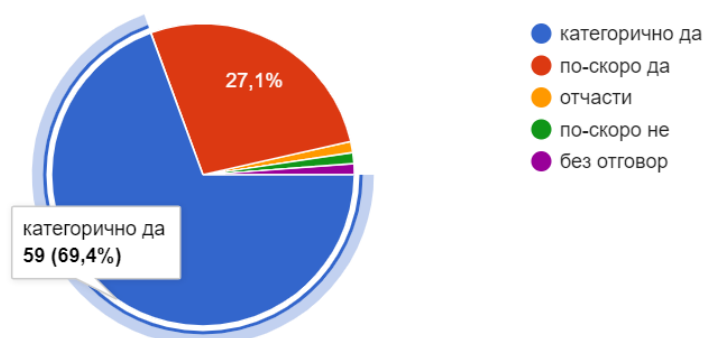
Фигура 9. Смятате ли, че Вашите личностни качества отговарят на изискванията на професията „учител по физическо възпитание?“

Установените високи стойности по отношение на мнението спрямо професионалната подготовка на фигура 10. – „отлична“ 27,1%, „много добра“ 35,3% и 21,2% „добра“ и високият резултат на въпроса (фигура 11.) „Очаквате ли да получите професионална подготовка, знания и умения, които да са ви от полза в бъдещата реализация като учители?“ могат да се разглеждат като висока оценка за компетенциите на преподавателите, работещи със студентите в тази специалност. Академичните преподаватели явно успяват да създадат подходяща среда за обучение на студентите и да покажат положителните страни на професията, което се отразява върху убеждението на професионалния избор.

Фигура 10. Как преценявате професионалната си подготовка, получена по време на вашето следване?

Фигура 11. Очаквате ли да получите професионална подготовка, знания и умения, които да са ви от полза в бъдещата реализация като учители?

Отговорите на въпросите не само отразяват нивото на удовлетвореност от учебната програма, но и могат да доведат до значими подобрения в подготовката на бъдещите учители. Според В. Маргаритова (2020а): „С изследване влиянието на факторите, от които зависи дадено явление те могат да се подредят по степен на важност, което подпомага вземането на управленски решения“. Развитието на подходящи програми за обучение и практики е от съществено значение за успешната реализация на студентите в тяхната професия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на проведеното емпирично изследване може да се формулират следните заключения. Професията „учител по физическо възпитание и спорт“ е атрактивна и желана за представителите и на двата пола, а учителската професия е харесвана от младите хора, което се подкрепя от факта, че голямата част от студентите избират тази професия веднага след завършването на средното си образование.

Студентите от специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание“ демонстрират високо ниво на удовлетвореност от избора на професия, която се изразява чрез оценката на качества на студентите, които се обучават. Те определят комплекс от качества, които според тях ще допринесат за успешната реализация.

Изследването потвърждава и важноста на първия етап от кариерата – периода на обучение – за самоопределянето на студентите за избраната професия.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Боева, С. (2018). Нагласи при избора на професията учител по физическо възпитание и спорт. *Съвременни проблеми на физическото възпитание и спорта*, № 5. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, с. 7–12.

// **Боева, S. (2018).** Naglasi pri izbora na profesijata uchitel po fizichsko vazpitanie i sport. *Savremenni problemi na fizicheskoto vazpitanie i sporta*, № 5. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“, s. 7–12.

Маргаритова, В. (2020a). *Моделиране в спорта*. Монография. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, с. 59. // **Margaritova, V. (2020a).** *Modelirane v sporta*. Monografiya. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“, s. 59.

Маргаритова, В. (2020b). *Статистически методи в научните изследвания*. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, с. 154. // **Margaritova, V. (2020b).** *Statisticheski metodi v nauchnite izsledvania*. Plovdiv, UI „Paisiy Hilendarski“, s. 154.

Bozanoğlu, İ. (2004). Akademik Güdülenme Ölçeği: Geliştirmesi, Geçerliği, Güvenirliği. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 37(2), pp. 83–98.

Brouse, C. H., C. E. Basch, M. LeBlanc, K. R. McKnight, T. Lei (2010). College students' academic motivation: Differences by gender, class and source of payment. *College Quarterly*, 13(1), pp. 1–10.

Cunningham, G. B., M. Sagas, M. Dixon, A. Kent, B. A. Turner (2005). Anticipated career satisfaction, effective occupational commitment, and intentions to enter the sport management profession. *Journal of Sport Management*, 19(1), pp. 43–57.

Lyons, O. T. A., C. Smith, J. S. Winston, F. Geranmayeh, S. Benhjati, O. Kingston, G. Pollara (2010). Impact of UK academic foundation programmes on aspirations to pursue a career in academia. *Medical Education*, 44(10), pp. 996–1005.

Mäkelä, K., P. R. Whipp (2015). Career intention of Australian physical education teachers. *European Physical Education Review*, 21(4), pp. 504–520.

Nauta, M. M. (2007). Assessing college students' satisfaction with their academic majors. *Journal of Career Assessment*, 15, pp. 446–462.

Pintrich, P., D. Schunk (2002). *Motivation in education theory, research, and applications*. 2nd Edn., New Jersey: Prentice Hall.

Pociūtė, B., L. Bulotaitė, R. Bliumas (2012). Universiteto studentų įsipareigojimas profesijai: sąsajos su asmenybės bruožais ir pasitenkinimu studijomis. *Acta paedagogica Vilnensia*, 29, pp. 111–122.

Poteliūnienė, S. (2018). Pirmo kurso būsimųjų sporto pedagogų akademinė motyvacija ir pasitenkinimas studijomis. *Pedagogika*, 129(1), pp. 234–249.

Richardson, P. W., H. M. Watt (2016). Factors influencing teaching choice: Why do future teachers choose the career? In J. Loughran, & M. L. Hamilton (Eds.), *International handbook of teacher education*, Springer, pp. 275–304.

Sinclair, J. K. (2014). An empirical investigation of student satisfaction with college courses. *Research in Higher Education Journal*, 22, pp. 1–21.

Spittle, M., K. Jackson, M. Casey (2009). Applying self-determination theory on understand the motivation for becoming a physical education teacher. *Teaching and Teacher Education*, 25, pp. 190–197.

Vallerand, R.J., L. G. Pelletier, R. Koestner (2008). Reflections on self-determination theory. *Canadian Psychology*, 49(3), pp. 257–262.

Wilkesmann, U., H. Fischer, A. Virgillito (2012). Academic motivation of students: The German case. *Discussion Papers des Zentrum für Hochschul Bildung, Technische Universität Dortmund*, 2, pp. 1–19.

Woods, A. M., S. K. Lynn (2014). One physical educator's career cycle: Strong start, great run, approaching finish. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 85, pp. 68–80.

Woods, A. M., K. A. R. Richards, S. F. Ayers (2016). All in: Teachers' and college faculty's roles in recruiting future physical educators. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 87(4), pp. 18–23.